

DEKLARACE DOMINUS IESUS

O jedinečnosti a spásenosné univerzalitě Ježíše Krista a církve

VYDAL SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE, PRAHA 2000
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

ÚVOD

1. Pán Ježíš před svým nanebevstoupením pověřil své učedníky, aby hlásali evangelium celému světu a křtili všechny národy: „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu! Kdo uvěří a dá se pokřtít, bude spasen; kdo však neuvěří, bude zavržen“ (Mk 16,15-16). „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal. Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa“ (Mt 28,18-20; srov. také Lk 24,46-48; Jan 17,18; 20,21; Sk 1,8).

Univerzální poslání církve vyvěrá z příkazu Ježíše Krista a naplňuje se během staletí hlásáním tajemství Boha Otce, Syna a Ducha svatého a tajemstvím vtělení Syna, jako události spásy pro celé lidstvo. To je základní obsah vyznání křesťanské víry. „Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného. Věřím v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, který se zrodil z Otce přede všemi věky: Bůh z Boha, Světlo ze Světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozený ne stvořený, jedné podstaty s Otcem: skrze něho všechno je stvořeno. On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe. Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem. Byl za nás ukřižován, za dnů Poncia Piláta byl umučen a pohřben. Třetího dne vstal z mrtvých podle Písma. Vstoupil do nebe, sedí po pravici Otce. A znovu přijde, ve slávě, soudit živé i mrtvé a jeho království bude bez konce. Věřím v Ducha svatého, Pána a dárce života, který z Otce i Syna vychází, s Otcem i Synem je zároveň uctíván a oslavován a mluvil ústy proroků. Věřím v jednu, svatou, všeobecnou, apoštolskou církev. Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů. Očekávám vzkříšení mrtvých a život budoucího věku.“¹

2. Církev během staletí věrně hlásala Ježíšovo evangelium a vydávala o něm svědectví. Na konci druhého křesťanského tisíciletí je však toto poslání ještě vzdáleno svému naplnění.² Proto je dnes více než kdy jindy aktuální volání apoštola Pavla o misionářském závazku každého pokřtěného: „Že hlásám evangelium, tím se chlubit nemohu; to je mi uloženo jako povinnost, a běda, kdybych ho nehlásal“ (1 Kor 9,16). Tím se vysvětluje zvláštní pozornost, kterou učitelský úřad věnoval motivaci a podpoře evangelizačního poslání církve, především ve vztahu k náboženským tradicím ve světě.³

Koncilní deklarace o vztahu církve k nekřesťanským náboženstvím bere v úvahu hodnoty, které tyto náboženské tradice dosvědčují a nabízejí lidstvu, a s otevřeným a kladným přístupem tvrdí: „Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté. S upřímnou vážností se dívá na jejich způsoby chování a života, pravidla a nauky. Ačkoliv se v mnohém rozcházejí s tím, co ona věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvětluje všechny lidi.“⁴ Úsilí církve hlásat Ježíše Krista „cestu, pravdu a život“ (Jan 14,6) pokračuje v této linii a dnes využívá i praxe mezináboženského dialogu, který jistě nenahrazuje, nýbrž doprovází *missio ad gentes*, kvůli onomu „tajemství jednoty“, z něhož „vyplývá, že všichni lidé, kteří jsou spaseni, mají, byť rozdílným způsobem, účast na témž tajemství spásy v Ježíši Kristu, skrze

¹ První konstantinopolský koncil, *Symbolum Constantinopolitanum* : DS 150.

² Srov. Jan Pavel II. encyklika *Redemptoris missio*, 1: AAS 83 (1991), 249-340

³ Srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Ad gentes* a prohlášení *Nostra aetate* srov. též Pavel VI. apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*: AAS 68 (1976), 5-76; Jan Pavel II. encyklika *Redemptoris missio*

⁴ 2. vatikánský koncil, deklarace *Nostra aetate*, 2

jeho Ducha“.⁵ Takový dialog, který je součástí evangelizačního poslání církve,⁶ znamená chápat vztah vzájemného poznávání a obohacování v poslušnosti pravdě a při respektování svobody.⁷

3. Při praktickém uskutečňování a teoretickém prohlubování dialogu mezi křesťanskou vírou a jinými náboženskými tradicemi se vynořují nové otázky, se kterými se snažíme vyrovnat novými způsoby hledání, předkládáním návrhů a doporučování postojů, které vyžadují přesné rozlišování. Do tohoto hledání zasahuje Deklarace, aby připomněla biskupům, teologům a všem katolickým věřícím některé neopominutelné doktrinní obsahy, které mohou napomoci teologické reflexi, aby dala uzrát řešením shodujícím se s vírou a odpovídajícím současným kulturním požadavkům.

Objasňující jazyk Deklarace odpovídá jejímu záměru: nechce komplexním způsobem pojednávat o problematice týkající se jedinečnosti a spásonosné univerzality tajemství Ježíše Krista a církve ani nechce předkládat řešení svobodně diskutovaných teologických otázek, nýbrž znovu vyložit příslušné učení katolické víry, poukázat zároveň na některé základní problémy, které zůstávají otevřené pro další prohloubení, a vyvrátit určité mylné a dvojaké postoje. Proto se znovu zabývá naukou vyloženou v předešlých dokumentech učitelského úřadu se záměrem zdůraznit pravdy, které tvoří součást pokladu víry církve.

4. Neustálé misionářské hlásání církve je dnes ohrožováno teoriemi relativistického druhu, které mají v úmyslu ospravedlnit náboženský pluralismus, a to nejen de facto, nýbrž i de iure (čili zásadně). V důsledku toho se považují za překonané takové pravdy jako například definitivní a úplný charakter zjevení Ježíše Krista, povaha křesťanské víry vzhledem k přesvědčení jiných náboženství, inspirovaný charakter knih Písma svatého, osobní jednota mezi věčným Slovem a Ježíšem z Nazareta, jednota ekonomie vtěleného Slova a Ducha svatého, jedinečnost a spásonosná univerzalita tajemství Ježíše Krista, univerzální spásonosné prostřednictví církve, neoddělitelnost být s rozlišením Božího království, Kristova království a církve, podstatná existence jediné Kristovy církve v církvi katolické.

Kořeny těchto tvrzení je třeba hledat v některých předpokladech jak filozofické tak teologické povahy, které brání pochopení a přijetí zjevené pravdy. Můžeme některé jmenovat: přesvědčení, že božská pravda je nepostižitelná a nelze ji vyjádřit, ani ze strany křesťanského zjevení; relativistický postoj vůči pravdě, podle něhož to, co je pro některé pravda, pro jiné prý není; radikální rozpor mezi logickou mentalitou západní a symbolickou mentalitou východní; subjektivismu toho, kdo považuje rozum za jediný zdroj poznání, a tím se stává neschopným „pozvednout svůj pohled vzhůru a odvážně sáhnout po pravdě existence“;⁸ potíž pochopit a přijmout přítomnost definitivních a eschatologických událostí v dějinách; metafyzické vyprázdňování události historického vtělení věčného Slova, zredukované na pouhé objevení se Boha v dějinách; eklekticismus toho, kdo v teologickém bádání přebírá ideje odvozené z různých filozofických a náboženských souvislostí, aniž by přihlížel k jejich systematické soudržnosti a spojitosti či k jejich slučitelnosti s křesťanskou pravdou; a konečně sklon číst a vykládat Písmo svaté mimo tradici a učitelský úřad církve.

Na základě takových předpokladů, jež se objevují s různými odstíny, někdy jako tvrzení a někdy jako domněnky, jsou pak vypracovávány teologické návrhy, v nichž křesťanské zjevení a tajemství Ježíše Krista a církve ztrácejí svůj charakter absolutní pravdy a spásonosné univerzality nebo se na ně alespoň vrhá stín pochybnosti a nejistoty.

I. PLNOST A DEFINITIVNOST ZJEVENÍ JEŽÍŠE KRISTA

5. Pro napravení této relativistické mentality, která se stále více rozšiřuje, je třeba především zdůraznit definitivní a úplný charakter zjevení Ježíše Krista. Je totiž nutno pevně věřit, že v tajemství Ježíše Krista, vtěleného Božího Syna, který je „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6), se zjevuje plnost božské pravdy: „A nikdo nezná Syna, jenom Otec, ani Otce nezná nikdo, jenom Syn a ten,

⁵ Papežská rada pro mezináboženský dialog a Kongregace pro evangelizaci národů, Instrukce *Dialog a hlásání*, 29 AAS 84 (1992), 424; srv. 2. vatikánský koncil Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 22.

⁶ Srov. Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 55: AAS 83 (1991), 302-304.

⁷ Srov. Papežská rada pro mezináboženský dialog a Kongregace pro evangelizaci národů, Instrukce *Dialog a hlásání*, 9 AAS 84 (1992), 417 pozn.

⁸ Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 5 AAS 91 (1999), 5-88.

komu to chce Syn zjevit“ (Mt 11,27). „Boha nikdo nikdy neviděl. Jednorozený Bůh, který spočívá v náručí Otcově, ten o něm podal zprávu“ (Jan 1,18). „V Kristu totiž přebývá celá plnost božství tělesně. I vy jste v něm dosáhli plnosti“ (Kol 2,9-10).

2. vatikánský koncil, věrný Božímu slovu, učí: „Nejhlubší pravda, která se odhaluje tímto zjevením o Bohu i o spáse člověka, nám září v Kristu, jenž je prostředníkem a zároveň i plností celého zjevení.“⁹ A zdůrazňuje: „Ježíš Kristus, vtělené Slovo, poslaný jako ‘člověk k lidem’, mluví Boží slova (Jan 3,34) a dovršuje dílo spásy, které mu Otec uložil vykonat (srov. Jan 5,36; 17,4). Kdo vidí jeho, vidí Otce (srov. Jan 14,9). On tedy celou svou přítomností a tím, jak se projevoval slovy a skutky, znamením, zázraky, především ale svou smrtí a svým slavným zmrtvýchvstáním a nakonec sesláním Ducha pravdy naplňuje, dovršuje a božským svědectvím potvrzuje zjevení. Křesťanské dílo spásy tedy jako nová a konečná úmluva nikdy nepomine a nemůže očekávat nové veřejné zjevení před slavným příchodem našeho Pána Ježíše Krista (srov. 1 Tim 6,14 a Tit 2,13).“¹⁰

Právě proto encyklika *Redemptoris missio* znovu předkládá církvi úkol hlásat evangelium jako plnost pravdy: „V tomto definitivním Slově svého Zjevení dal se Bůh poznat světu nejdokonalejším způsobem: sdělil lidstvu, kdo je. A toto definitivní sebezjevení Boží je nejhlubší důvod, proč je církev již svou povahou misijní. Nemůže upustit od toho, aby zvěstovala evangelium, tzn. plnou pravdu, kterou nám Bůh o sobě zjevil.“¹¹ A tedy jen zjevení Ježíše Krista „vnáší do našich dějin univerzální a poslední pravdu, která podněcuje člověka, aby se nikdy nezastavil“.¹²

6. Teze o omezeném, neúplném a nedokonalém charakteru zjevení Ježíše Krista, jež by bylo v komplementárním vztahu se zjevením přítomným v jiných náboženstvích, odporuje tudíž víře církve. Základní důvod tohoto tvrzení by se tedy zakládal na faktu, že pravdu o Bohu v její úplnosti a celistvosti nemůže postihnout a ukázat žádné historické náboženství, a tedy ani křesťanství, ba ani Ježíš Kristus.

Tento postoj radikálně protičečí předcházejícím tvrzením víry, podle nichž je v Ježíši Kristu plné a dovršené zjevení spásonosného tajemství Boha. Proto subjektem slov, skutků a celé historické události Ježíše, přestože jsou jako lidské skutečnosti omezené, je božská osoba vtěleného Slova, pravého Boha a pravého člověka,¹³ takže v sobě nesou definitivnost a úplnost zjevení Božích spásonosných cest, i když hloubka samotného božského tajemství zůstává transcendentní a nevyčerpitelná. Pravda o Bohu není zrušena nebo zmenšena, tím že je vyjádřena lidským jazykem. Naopak zůstává jedinečná, plná a dovršená, protože ten, kdo mluví a jedná, je vtělený Boží Syn. Proto víra vyžaduje, aby se vyznávalo, že Slovo učiněné tělem, v celém svém tajemství, jež sahá od vtělení po oslavení, je skutečným, byť sdíleným pramenem a dovršením veškerého spásonosného zjevení Boha lidstvu¹⁴ a že Duch svatý, který je Duchem Krista, naučí apoštolů a skrze ně celou církev všech dob této „celé pravdě“ (Jan 16,13).

7. Patřičnou odpovědí na Boží zjevení je „poslušnost víry“ (srov. Řím 1,5; Řím 16,26; 2 Kor 10,5-6), již se člověk svobodně odevzdává Bohu tím, že se rozumem i vůlí plně podřizuje zjevujícímu Bohu a dobrovolně přijímá zjevení, které dal Bůh.¹⁵ Víra je dar milosti: „K tomu, aby se nám dostalo této víry, je potřebná předcházející a pomáhající Boží milost a vnitřní pomoc Ducha svatého, aby se on dotkl srdce a obrátil je k Bohu, otevřel duchovní zrak a dal všem, aby s radostí souhlasili s pravdou a věřili v pravdu.“¹⁶

Poslouchat ve víře znamená přijmout pravdu Kristova zjevení, zaručenou Bohem, který je pravda sama.¹⁷ „Véra je především osobní přilnutí člověka k Bohu; a zároveň neodlučně je svobodným souhlasem s celou pravdou, kterou Bůh zjevil.“¹⁸ Víra je tedy „Boží dar“ a „nadpřirozená ctnost“,¹⁹ kterou vlévá Bůh, zahrnuje dvojí přilnutí: k Bohu, kterého zjevuje, a k pravdě, kterou zjevuje, na základě důvěry věnované osobě, která ji tvrdí. Proto „nesmíme věřit v nikoho jiného než jen v Boha, totiž Otce, Syna a Ducha svatého“.²⁰

⁹ 2. vatikánský koncil, Věroučná konstituce *Dei Verbum*, 2

¹⁰ 2. vatikánský koncil, Věroučná konstituce *Dei Verbum*, 4

¹¹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 5

¹² Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 14

¹³ Chalcedonský koncil, *Symbolum Chalcedonense*, DS 301; srov. sv. Athanásius *De Incarnatione* 54,3: SC 199, 458.

¹⁴ 2. vatikánský koncil, Věroučná konstituce *Dei Verbum*, 4

¹⁵ 2. vatikánský koncil, Věroučná konstituce *Dei Verbum*, 5

¹⁶ 2. vatikánský koncil, Věroučná konstituce *Dei Verbum*, 5.

¹⁷ Srov. *Katechismus katolické církve*, 144.

¹⁸ Srov. *Katechismus katolické církve*, 150

¹⁹ Srov. *Katechismus katolické církve*, 153

²⁰ Srov. *Katechismus katolické církve*, 178

Musí se tedy pevně zastávat rozlišení mezi teologální vírou a přesvědčením v jiných náboženstvích. Je-li víra přijetím zjevené pravdy v milosti, jež „dovoluje vstoupit do hlubin tajemství a pomáhá, abychom mu přiměřeně porozuměli“, ²¹ věroučné názory v jiných náboženstvích jsou souhrnem zkušenosti a myšlení, jež tvoří poklady lidské moudrosti a nábožnosti, které člověk při svém hledání pravdy vymyslel a uskutečnil ve svém vztahu k Božskému a k Absolutnímu. ²²

V současných úvahách vždycky nedochází k takovému rozlišení, a proto se často ztotožňuje teologální víra, jež je přijetím pravdy zjevené Trojjediným Bohem, s věroučnými názory jiných náboženství, které jsou náboženskou zkušeností, jež teprve hledá absolutní pravdu a dosud prostrádá souhlas s Bohem, který se zjevuje. Toto je jeden z důvodů, který vyvolává tendenci ke zmenšování, ba někdy i smazávání rozdílů mezi křesťanstvím a jinými náboženstvími.

8. Razí si cestu i domněnka, že posvátné texty jiných náboženství mají inspirovanou hodnotu. Jistě, je třeba uznat, že některé prvky v nich jsou ve skutečnosti nástroji, jejichž prostřednictvím mnozí lidé během staletí mohli a ještě dnes mohou žít a uchovávat svůj náboženský vztah k Bohu. Proto když 2. vatikánský koncil uvažuje o způsobech chování, o pravidlech a naukách jiných náboženství – jak bylo shora uvedeno – tvrdí, že „ačkoliv se v mnohém rozcházejí s tím, co ona (církev) věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvěcuje všechny lidi“. ²³

Církevní tradice však vyhrazuje označení inspirované texty kanonickým knihám Starého a Nového zákona, protože jsou inspirovány Duchem svatým. ²⁴ Dogmatická konstituce o Božím zjevení 2. vatikánského koncilu přejímá tuto tradici a učí: „Svatá matka církev totiž považuje podle apoštolské víry všechny knihy jak Starého, tak Nového zákona se všemi jejich částmi za posvátné a kanonické, protože jejich původcem je Bůh, neboť byly sepsány z vnuknutí Ducha svatého (srov. Jan 20,31; 2 Tim 3,16; 2 Petr 1,19-21; 3,15-16) a jako takové byly církvi předány“. ²⁵ Takové knihy „učí spolehlivě, věrně a bez omylu pravdu, kterou chtěl mít Bůh zaznamenanou v Písmu svatém pro naši spásu.“ ²⁶

Protože však Bůh chtěl k sobě povolat všechny národy v Kristu a chtěl jim sdělit plnost svého zjevení a své lásky, nepřestává se tolika způsoby zpřítomňovat „ne pouze jednotlivcům, ale též národům v bohatství jejich spirituality, která nalézá v náboženstvích svůj přednostní a podstatný výraz, i když obsahují mezery, nedokonalosti a bludy“. ²⁷ Tudíž posvátné knihy jiných náboženství, které opravdu živí a vedou život svých přívrženců, dostávají z Kristova tajemství ty prvky dobroty a milosti, které jsou v nich přítomné.

II. VTĚLENÉ SLOVO A DUCH SVATÝ V DÍLE SPÁSY

9. V soudobé teologické reflexi se často objevuje přístup k Ježíši z Nazareta jako ke zvláštní historické, „ohraňené“ postavě, jež zjevuje božské způsobem nikoli výlučným, nýbrž jen doplňujícím jiné osobnosti vyskytující se v dějinách, jež zprostředkovávaly zjevení a spásu. Nekonečno, Absolutno, poslední Boží Tajemství by se tak ukazovalo lidstvu mnoha způsoby a skrze mnoho historických postav: Ježíš z Nazareta by byl jednou z nich. Konkrétněji řečeno, byl by pro někoho jednou z mnoha tváří, které Slovo přijalo během času, aby spásonosně komunikovalo s lidstvem.

Aby se na jedné straně ospravedlnila univerzalita křesťanské spásy a na straně druhé skutečnost náboženského pluralismu, je kromě toho předkládána ekonomie věčného Slova, platná i mimo církev a bez vztahu k ní, a ekonomie vtěleného Slova. První by měla větší míru univerzality než druhá, která se omezuje pouze na křesťany, i když přítomnost Boha je v ní údajně mnohem plnější.

10. Tyto teze hluboce odporují křesťanské víře. Je totiž nutné pevně věřit učení víry, které hlásá, že Ježíš z Nazareta, Mariin syn, a jen on, je Synem a Slovem Otce. Slovo, jež „bylo na počátku u

²¹ Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 13

²² Srov. Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 31-32

²³ 2. vatikánský koncil, deklarace *Nostra aetate*, 2; srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Ad gentes*, 9 - kde se mluví o prvcích dobra přítomných „v jednotlivých obyčejích a kulturách národů“; věroučná konstituce *Lumen gentium*, 16 - zde se zmiňují prvky dobra a pravdy přítomné mezi nekřesťany, je možné považovat za přípravu k přijetí evangelia.

²⁴ Srov. Tridentýský koncil, *Decretum de libris sacris et de traditionibus recipiendis*: DS 1501; první vatikánský koncil, dogmatická konstituce *Dei Filius* cap. 2: DS 3006.

²⁵ 2. vatikánský koncil, Věřoučná konstituce *Dei Verbum*, 11

²⁶ 2. vatikánský koncil, Věřoučná konstituce *Dei Verbum*, 11

²⁷ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 55, srov. 56 a Pavel VI., apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*, 53.

Boha“ (Jan 1,2) je totéž Slovo, „které se stalo tělem“ (Jan 1,14). V Ježíši „Kristu, Synu živého Boha“ (Mt 16,16) „přebývá celá plnost božství tělesně“ (Kol 2,9). On je „jednorozený Syn, který spočívá v náručí Otce“ (Jan 1,18), jeho „milovaný Syn, v němž máme vykoupení a odpuštění hříchů. Bůh totiž rozhodl, aby se v něm usídlila veškerá plnost dokonalosti a že skrze něho usmíří se sebou všechno tvorstvo jak na nebi, tak i na zemi tím, že jeho krví prolitou na kříži zjedná pokoj“ (Kol 1,13-14.19-20).

První nicejský koncil, věrný Písmu svatému, odmítl mylné a omezující výklady a slavnostně definoval svou víru v „Ježíše Krista, Božího Syna, jednorozeného zplozeného Otcem, to je z podstaty Otce, Bůh z Boha, světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha, zplozený, ne stvořený, soupodstatný s Otcem, skrze něhož byly stvořeny všechny věci na nebi i na zemi. On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil a vtělil se, stal se člověkem, trpěl a třetího dne vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa a přijde soudit živé i mrtvé“.²⁸ Podle učení Otců i chalcedonský koncil vyznal „že jediný a týž Syn, náš Pán Ježíš Kristus, je dokonalý v božství a dokonalý v lidství, pravý Bůh a pravý člověk, soupodstatný s Otcem podle božství a soupodstatný s námi podle lidství, zplozen Otcem před věky podle božství a v posledních dnech pro nás a pro naši spásu podle lidství z Marie, panenské Matky Boží“.²⁹

Proto 2. vatikánský koncil tvrdí, že Kristus „nový Adam, obraz neviditelného Boha (Kol 1,15) „je dokonalý člověk, který Adamovým synům vrátil podobnost s Bohem, prvotním hříchem pokřivenou. Nevinný Beránek svobodně prolil svou krev, a tak nám zasloužil život. V něm nás Bůh usmířil se sebou i navzájem a vytrhl nás z otroctví ďábla, takže každý z nás může říci spolu s apoštolem: Boží Syn mě miloval a za mě se obětoval (Gal 2,20).“³⁰

K tomu pak Jan Pavel II. výslovně prohlásil: „Odporuje křesťanské víře, když někdo zavádí nějaké oddělení Slova a Ježíše Krista. Ježíš je vtělené Slovo, jediná a nerozdělitelná osoba. Kristus není nikdo jiný než Ježíš z Nazareta, a tento je Slovo Boží, které se stalo člověkem pro spásu všech lidí. Přitom když usilujeme poznat a zhodnotit různé dary, zvláště duchovní, které dal Bůh každému národu, nemůžeme odmítnout Ježíše Krista, který je středem Božího plánu spásy.“³¹

Stejně tak je v rozporu s katolickou vírou oddělovat spásonosnou činnost Logos (Slova) jako takového a Slova, které se stalo tělem. Vtělením se všechny spásonosné akce Božího Slova vždycky dějí v jednotě s lidskou přirozeností, kterou na sebe vzalo pro spásu všech lidí. Jediným subjektem, který působí v obou přirozenostech, lidské i božské, je jediná osoba Slova.³²

Proto s učením církve není slučitelná teorie, která připisuje spásonosnou činnost „Logos“ (Slovu) jako takovému v jeho božství, činnost uskutečňovanou „mimo“ a „za hranicemi“ Kristova lidství, i po vtělení.³³

11. Podobně je nutno pevně věřit učení víry o jedinečnosti spásonosné ekonomie chtěné Trojjediným Bohem. U jejího pramene a jejím středem je tajemství vtělení Slova, které zprostředkovává Boží milost na rovině stvoření i vykoupení (srov. Kol 1,15-20), sjednocuje vše (srov. Ef 1,10). Bůh nám poslal Ježíše Krista „jako dárce moudrosti, spravedlnosti, posvěcení a vykoupení“ (1 Kor 1,30). Vždyť tajemství Krista má svou vnitřní jednotu, která sahá od věčného vyvolení v Bohu až po parusii (slavný příchod): „V něm si nás (Otec) vyvolil ještě před stvořením světa, abychom byli před ním svatí a neposkvrnění v lásce“ (Ef 1,4). „A skrze něho jsme se stali Božím majetkem, jak jsme k tomu byli určeni úradkem toho, který vše působí podle rozhodnutí své vůle“ (Ef 1,11). „Neboť ty, které si (Otec) napřed vyhlédl, ty také předurčil, aby byli ve shodě s obrazem jeho Syna, aby tak On byl první z mnoha bratří. A ty, které předurčil, také povolal, a ty, které povolal, také ospravedlnil, a ty, které ospravedlnil, také uvedl do slávy.“ (Řím, 8,29-30)

Učitelství úřad církve, věrný Božímu zjevení, zdůrazňuje, že Ježíš Kristus je univerzální prostředník a vykupitel: „Boží Slovo totiž, skrze něž všechno bylo stvořeno, samo se stalo tělem, aby tak – jako dokonalý člověk – všechny spasilo a celé veškerenstvo znovu spojilo jako pod jednu hlavu. Pán, jehož vzkřísil Otec z mrtvých, vyvýšil a umístil po své pravici, jeho ustanovil soudcem živých i mrtvých.“³⁴ Toto spásonosné prostřednictví zahrnuje také jedinečnost výkupné oběti Krista, nejvyššího a věčného Velekněze (srov. Žid 6,20; 9,11; 10,12-14).

²⁸ 1. nicejský koncil, *Symbolum Nicaenum* : DS 125

²⁹ Chalcedonský koncil, *Symbolum Chalcedonense* : DS 301

³⁰ 2. vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes* 22

³¹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 6

³² Srov. sv. Lev Veliký, *Tomus ad Flavianum* : DS 294

³³ Srov. sv. Lev Veliký, list císaři Lvu I., *Promissio me meminim* : DS 38: „...in tantam unitatem ab ipso conceptu Virginis deitate et humanitate consorta, ut nec sine homine divina, nec sine Deo agerentur humana“. Srov. též *tamt.* DS 317.

³⁴ 2. vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 45; srov. též Tridentýský koncil *Decretum de peccato originali*, 3: DS 1513.

12. Někteří přicházejí s hypotézou ekonomie Ducha svatého, která má univerzálnější charakter než ekonomie vtěleného ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Slova. I toto tvrzení odporuje katolické víře, která naopak považuje spásonosné vtělení Slova za trinitární událost. Tajemství Ježíše, vtěleného Slova, je v Novém zákoně místem přítomnosti Ducha svatého a principem jeho vylití na lidstvo nejen v mesiášské době (srov. Sk 2,32-36; Jan 7,36; 20,22; 1 Kor 15,45), nýbrž i v dobách před jeho vstupem do dějin (srov. 1 Kor 10,4; 1 Petr 1,10-12).

2. vatikánský koncil připomněl tuto základní pravdu povědomí víry církve. Při výkladu Otcova spásonosného plánu týkajícího se celého lidstva koncil úzce spojuje již od počátku Kristovo tajemství s tajemstvím Ducha.³⁵ Celé budování církve v průběhu staletí Ježíšem Kristem jako hlavou je viděno jako činnost, kterou uskutečňuje ve společenství se svým Duchem.³⁶

Kromě toho spásonosná činnost Ježíše Krista s jeho Duchem a skrze něho sahá za viditelné hranice církve a vztahuje se na celé lidstvo. Když koncil mluví o velikonočním tajemství, v němž Kristus již nyní s věřícím vytváří živé společenství v Duchu a dává mu naději vzkříšení, říká: „To neplatí jen pro křesťany, ale pro všechny lidi dobré vůle, v jejichž srdci neviditelně působí milost. Kristus totiž zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být přesvědčeni, že Duch svatý všem dává možnost, aby se přičlenili k tomuto velikonočnímu tajemství způsobem, který zná jen Bůh.“³⁷

Je tedy jasné, že spásonosné tajemství vtěleného Slova je spojeno se spásonosným tajemstvím Ducha. Duch uskutečňuje spásonosný vliv Syna – jenž se stal člověkem – v životě všech lidí povoláných k jedinému cíli, ať už Slovo, které se stalo člověkem, z hlediska dějin předešli nebo žijí po jeho příchodu do dějin: všechny oživuje Duch Otce, kterého Syn člověka dává v míře neomezené (srov. Jan 3,34).

Proto nedávno učitelský úřad církve pevně a jasně připomenul pravdu o jediné božské ekonomii: „Přítomnost a působení Ducha se dotýká nejen jednotlivců, ale také společnosti a dějin, národů, kultur, náboženství. Zmrtvýchvstalý Kristus působí silou svého Ducha v srdcích lidí. A opět: je to Duch, který rozsévá 'semena Slova', která jsou tu v ritech a kulturách a který je připravuje k dozrání v Kristu.“³⁸ I když učitelský úřad uznává historicko-spásonosnou funkci Ducha v celém stvoření a v celých dějinách lidstva,³⁹ přesto zdůrazňuje: „Je to týž Duch, který spolupůsobil při vtělení, v životě, ve smrti a při vzkříšení Ježíše, který působí v církvi. Není alternativou vůči Kristu, nevyplňuje mezeru mezi Kristem a Logem, jak se někdy předkládá.“

Co Duch vždy působil v srdcích lidí, v dějinách národů, v kulturách a náboženstvích, má za cíl přípravu k hlásání radostné zvěsti a děje se ve vztahu ke Kristu, a to působením Ducha vtěleného Slova, „aby jako dokonalý člověk všechny spasilo a celé veškerenstvo znovu spojilo.“⁴⁰

Činnost Ducha tedy nestojí mimo činnost Kristovu nebo vedle ní. Jde o jednu jedinou spásonosnou ekonomii Trojjediného Boha, uskutečněnou v tajemství vtělení, smrti a vzkříšení Božího Syna, vykonanou spolupůsobením Ducha svatého a vztahující se ve svém spásonosném dosahu na celé lidstvo a celé stvoření: „Lidé se tedy nemohou spojit s Bohem jinak než prostřednictvím Ježíše Krista spolupůsobením Ducha.“⁴¹

III. JEDINEČNOST A UNIVERZALITA SPÁSONOSNÉHO TAJEMSTVÍ JEŽÍŠE KRISTA

13. Často se také objevuje teze, která popírá jedinečnost a spásonosnou univerzalitu tajemství Ježíše Krista. Tento postoj nemá žádný biblický základ. Je třeba pevně věřit, jako ve stálý fakt víry církve, v pravdu o Ježíši Kristu, Božím Synu, Pánu a jediném spasiteli, který v události svého vtělení, smrti a vzkříšení dovršil dějiny spásy, jež mají v něm svou plnost a svůj střed.

Novozákonní svědectví to jasně dosvědčují: „Otec poslal svého Syna jako spasitele světa“ (1 Jan 4,14) „Hle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa“ (Jan 1,29). Petr ve svém proslovu před veleradou ospravedlňuje uzdravení člověka chromého od narození, k němuž došlo v Ježíšově jménu (srov. Sk 3,1-8), slovy: „Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy“ (Sk 4 12). Týž apoštol ještě dodává, že Ježíš Kristus „je Pánem nade

³⁵ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 3-4.

³⁶ Srov. 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 7. Srov. sv. Ireneje, který napsal, že právě v církvi „bylo uloženo společenství s Kristem, to znamená: Duch svatý“ (*Adversus haereses* III, 24, 1: SC 211, 472).

³⁷ 2. vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 22.

³⁸ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 28; O „semenech slova“ srov. též sv. Justin Mučedník *Druhá apologie* 8, 1-2; 10, 1-3; 13, 3-6; ed. E.J. Goodspeed, 84; 85; 88-89.

³⁹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 28-9.

⁴⁰ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 29.

⁴¹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 5.

všemi“; „Bohem ustanovený soudce nad živými i mrtvými“; a proto „skrze něho dostane odpuštění hříchů každý, kdo v něho věří“ (Sk 10,36.42.43).

Pavel píše společenství v Korintu: „I když jsou na nebi i na zemi tak zvaní ‘bohové’ – a skutečně se mluví o mnoha ‘bozích’ a mnoha ‘pánech’ – ale pro nás je jeden Bůh: Otec, od něhož pochází všechno a pro něhož jsme tu i my; a máme jednoho Pána: Ježíše Krista, skrze něhož povstalo všechno, i my“ (1 Kor 8,5-6). I apoštol Jan tvrdí: „Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozrozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale aby měl život věčný. Bůh přece neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen“ (Jan 3,16-17). Univerzální spásonosná vůle Boží je v Novém zákoně úzce spojena s jediným prostřednictvím Krista: „(Bůh) chce, aby se všichni lidé zachránili a (došli) k poznání pravdy. Je totiž jenom jediný prostředník mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš, který vydal sám sebe jako výkupné za všechny“ (1 Tim 2,4-6).

A s tímto vědomím, že jde o dar jediné a univerzální spásy, dar Otec skrze Ježíše Krista v Duchu (srov. Ef 1,3-14), se první křesťané obrátili na Izrael a ukazovali naplnění spásy, jež přesahovala hranice zákona. Potom šli vstříc tehdejšímu pohanskému světu, který usiloval o spásu prostřednictvím množství spásonosných bohů. Tento poklad víry nedávno znovu předložil učitelský úřad církve: „Církev věří, že Kristus, jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých (srov. 2 Kor 5,15), dává člověku skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší povolání; věří, že lidem nebylo dáno pod nebem jiné jméno, v němž by došli spásy (srov. Sk 4,12). Věřící též, že klíč, střed a cíl celých lidských dějin je v jejím Pánu a Učiteli.“⁴²

14. Je tedy nutno pevně věřit jako pravdu katolické víry, že univerzální spásonosná vůle Trojjediného Boha je nabídnuta a dovršena jednou pro vždycky v tajemství vtělení, smrti a zmrtvýchvstání Božího Syna.

Dnešní teologie, berouc v úvahu tento fakt víry, se zamýšlí nad přítomností jiných náboženských zkušeností a nad jejich významem v Božím plánu spásy. Je přitom vybízena, aby zkoumala, zda a jak vstupují do Božího plánu spásy i postavy a kladné prvky jiných náboženství. V této snaze o reflexi má teologické bádání široké pole působnosti pod vedením učitelského úřadu církve. 2. vatikánský koncil totiž prohlásil, že „jediné prostřednictví Vykupitele nevylučuje, nýbrž vyvolává rozličnou spolupráci tvorů, vyplývající z účasti na jediném zdroji“.⁴³ Je třeba prohloubit obsah této účasti na prostřednictví, jež musí vždycky zůstat poměřována principem jediného prostřednictví Kristova: „I když ostatní zprostředkování různého druhu a úrovně, která mají účast na jeho prostřednictví, nebudou sice vyloučena, ale přece jenom odvozují svůj význam a sílu od prostřednictví Kristova a nelze je považovat za rovnocenné a dokonalé.“⁴⁴ Návrhy řešení, které by naznačovaly, že Bůh jedná spásonosně mimo jediné prostřednictví Krista, by odporovaly křesťanské a katolické víře.

15. Nezřídka se v teologii navrhuje neužívat výrazů jako „jedinečnost“, „univerzálnost“, „absolutnost“. Jejich užívání údajně vzbuzuje dojem, že se význam a hodnota spásonosné události Ježíše Krista vůči jiným náboženstvím přehnaně zdůrazňují. Ve skutečnosti zmíněné výrazy jednoduše vyjadřují věrnost zjevenému faktu vzhledem k tomu, že představují rozvoj samotných pramenů víry. Vždyť společenství věřících již od počátku přiznávalo Ježíšovi takový význam pro spásu, že pouze on, jako Boží Syn, který se stal člověkem, byl ukřižován a vstal z mrtvých, má skrze poslání, jež dostal od Otce, a v síle Ducha svatého za cíl darovat zjevení (srov. Mt 11,27) a božský život (srov. Jan 1,12; 5,25-26; 17,2) celému lidstvu a každému člověku.

V tomto smyslu můžeme a musíme říci, že Ježíš Kristus má pro lidský rod a jeho dějiny zvláštní a jedinečný význam, hodnotu, vlastní pouze jemu, výlučnou, všeobecnou a absolutní. Vždyť Ježíš je Boží Slovo, které se stalo člověkem pro spásu všech. 2. vatikánský koncil shrnul toto povědomí víry a učí: „Boží Slovo totiž, skrze něž všechno bylo stvořeno, samo se stalo tělem, aby tak – jako dokonalý člověk – všechny spasilo a celé veškerenstvo znovu spojilo pod jednu hlavu. Pán je cíl lidských dějin, bod, v němž se sbíhají tužby dějin a civilizace, střed lidského pokolení, radost všech srdcí a naplnění všech jejich tužeb. Jeho vzkřísil Otec z mrtvých, vy-

⁴² 2. vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 10. Srov. sv. Augustina, který napsal, že Kristus je cestou, kterou „lidstvo nikdy nepostrádalo...a mimo ni nebyl nikdo osvobozen, nikdo není osvobozen a nikdo nebude osvobozen“ „De civitate Dei 10, 32,2: CCSL 47, 312.

⁴³ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 62

⁴⁴ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 5

výšil a umístil po své pravici, jeho ustanovil soudcem živých i mrtvých.⁴⁵ Právě tato jedinečnost Kristova mu propůjčila absolutní a univerzální význam, takže on, který sám je částí dějin, je zároveň středem i cílem dějin: „Já jsem alfa i omega, první a poslední, začátek i a konec (Zj 22,13).“⁴⁶

IV. JEDINEČNOST A JEDNOTA CÍRKVE

16. Pán Ježíš, jediný Spasitel, nezřídil pouhé společenství učedníků, nýbrž založil církev jako tajemství spásy: on sám je v církvi a církev je v něm (srov. Jan 15,1..; Gal 3,28; Ef 4,15-16; Sk 9,5); proto plnost Kristova tajemství spásy patří i církvi, nerozlučně spojené se svým Pánem. Ježíš Kristus totiž je dále přítomen a pokračuje v díle spásy v církvi a skrze církev (srov. Kol 1,24-27)⁴⁷, jež je jeho tělem (srov. 1 Kor 12,12-13.27; Kol 1,18)⁴⁸. A tak jako jsou hlava a údy živého těla, i když se neztotožňují, od sebe neoddělitelné, tak Kristus a církev nemohou být směřováni, ale ani oddělováni, a tvoří jediného „celého Krista“.⁴⁹ Tatáž neoddělitelnost je vyjádřena v Novém zákoně prostřednictvím analogie církve jako Kristovy Nevěsty (srov. 2 Kor 11,2; Ef 5,25-29; Zj 21,2.9).⁵⁰

Proto v souvislosti s jedinečností a univerzalitou spásonosného prostřednictví Ježíše Krista je nutno jakožto v pravdu katolické církve pevně věřit v jedinečnost církve, kterou založil. Jako je jeden Kristus, tak existuje pouze jedno jeho tělo a jedna, jediná jeho Nevěsta: „jedna, jediná, katolická a apoštolská církev“.⁵¹ Kromě toho Pánovy přísliby, že nikdy neopustí svou církev (srov. Mt 16,18; 28,20) a že ji povede svým Duchem (srov. Jan 16,13) zahrnují i to, že podle katolické víry jedinečnost a jednota církve, jakož i všechno, co patří k její integritě, nebude nikdy zničeno.⁵²

Věřící mají vyznávat, že existuje dějinná kontinuita – zakořeněná v apoštolské posloupnosti – mezi církvi založenou Kristem a katolickou církvi.⁵³ „To je jediná Kristova církev, kterou náš Spasitel po svém zmrtvýchvstání (srov. Jan 21,17) odevzdal Petrovi jako pastýři, jemu a ostatním apoštolům ji svěřil, aby ji šířili a řídili (srov. Mt 28,18nn) a provždy ji postavil jako sloup a pevnou oporu pravdy (srov. 1 Tim 3,15). Tato církev, ustavená a uspořádaná na zemi jako společnost, subsistuje (subsistit in, uskutečňuje se) v katolické církvi a je řízena Petrovým nástupcem a biskupy ve společenství s ním.“⁵⁴ Výrazem „subsistit in“ chtěl 2. vatikánský koncil uvést v soulad dvě doktrinní tvrzení: na straně jedné, že Kristova církev navzdory rozdělení křesťanů nadále plně existuje pouze v katolické církvi – a na straně druhé, že „mimo její organismus je mnoho prvků posvěcení a pravdy“⁵⁵ tedy v církvích a církevních společenstvích, které ještě nejsou v plném společenství s katolickou církvi.⁵⁶ Avšak co se týká těchto posledních, je třeba tvrdit, že jejich hodnota „se odvozuje z plnosti milostí a pravdy, která byla svěřena katolické církvi“.⁵⁷

17. Existuje tedy jediná Kristova církev, která subsistuje v katolické církvi, je řízena Petrovým nástupcem a biskupy ve společenství s ním.⁵⁸ Církev, které sice nejsou v dokonalém společenství s církvi katolickou, ale zůstávají s ní spojeny velmi těsnými pouty, jako apoštolská posloupnost a

⁴⁵ 2. vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 45. Nezbytnost a absolutní jedinečnost Krista v lidských dějinách je dobře vyjádřena v rozjímání sv. Ireneje o prvorodosti Ježíše jako jednorozeného Syna: „V nebi jako prvorozený z Otcova rozhodnutí pořádá a rozhoduje všechny věci. Na zemi jako prvorozený z Panny, muž svatý a spravedlivý, bohobojný a Bohu milý, dobrý a dokonalý ve všech ohledech, zachraňuje z pekla všechny ty, kdo ho následují, protože je prvorozený z mrtvých a původce božského života.“ (*Demonstratio apostolica*, 39: SC 406, 138).

⁴⁶ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 6.

⁴⁷ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 14

⁴⁸ Srov. 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 7

⁴⁹ Srov. sv. Augustin, *Enarratio in Psalmos*, Žalm 90, *Sermo* 2, 1: <CCSL 39, 1226; sv. Řehoř Veliký, *Moralia in Iob*, *Praefatio*, 6, 14: PL 75, 525; sv. Tomáš Akvinský *Summa Theologiae* III, q. 48, a. 2 ad 1.

⁵⁰ Srov. 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 6.

⁵¹ *Symbolum maius Ecclesiae Armenicae*: DS. Srov. Bonifác VIII, *Unam sanctam*: DS 870-872; 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 8

⁵² Srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 4; Jan Pavel II., encyklika *Ut unum sint*, 11: AAS 87 (1995), 927.

⁵³ Srov. 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 20; srov. také sv. Irenej, *Adversus haereses*, III, 3, 1-3: SC 211, 20-44; sv. Cyprián, *Epist.* 33, 1: CCSL 3B, 164-5; sv. Augustin *Contra adver. legis et prophet.*, 1, 20, 39: CCSL 49, 70.

⁵⁴ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 8.

⁵⁵ *Tamt.*; srov. Jan Pavel II., encyklika *Ut unum sint*, 13; srov. též 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 15 a dekret *Unitatis redintegratio*, 3.

⁵⁶ Výklady těch, kdo by z formulace *subsistit in* odvozovali thési, že jedna církev Kristova by mohla subsistovat i v ne-katolických církvích a církevních společenstvích tedy odporuje autentickému smyslu *Lumen gentium*. „Koncil namísto toho zvolil slovo *subsistit* právě proto, aby objasnil, že existuje jen jedno uskutečnění pravé církve, kdežto mimo její viditelnou strukturu se vyskytují jen elementa *Ecclesiae*, které - jakožto prvky téže církve - míří a přitahují ke katolické církvi“ (*Kongregace pro nauku víry, Vyrozumění o knize „Církev: charisma a moc“ otce Leonarda Boffa: AAS 77 [1985], 756-762*)

⁵⁷ 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 3.

⁵⁸ Srov. *Kongregace pro nauku víry, deklarace Mysterium Ecclesiae*, 1: AAS 65 (1973), 369-8

platná eucharistie, jsou pravé partikulární církve.⁵⁹ Proto i v těchto církvích je přítomna Kristova církev a působí v nich, ačkoliv chybí plné společenství s katolickou církví, nakolik nepřijímají katolické učení o primátu, který podle Boží vůle objektivně má a uplatňuje nad celou církví římský biskup.⁶⁰

Naproti tomu církevní společenství, která neuchovala platný episkopát a ryzí a úplnou podstatu eucharistického tajemství, nejsou církvemi v pravém slova smyslu;⁶¹ nicméně pokřtění v těchto společenstvích jsou od křtu včleněni do Krista, a jsou proto v určitém, i když nedokonalém společenství s církví.⁶² Křest totiž sám o sobě směřuje k úplnému rozvoji života v Kristu prostřednictvím celistvého vyznání víry, eucharistie a plného společenství v církvi.⁶³

„Věřící si tedy nemohou představovat Kristovu církev jako souhrn církví a církevních společenství – rozdílných a současně nějakým způsobem sjednocených – ani si nemohou myslet, že dnes už nikde Kristova církev neexistuje a má proto být pro všechny církve a společenství pouze předmětem hledání.“⁶⁴ Vždyť „prvky této dané církve existují, jsou spojeny v plnosti v katolické církvi a bez této plnosti v dalších společenstvích“.⁶⁵ „Proto tyto odloučené církve a společnosti i přes nedostatky, které na nich podle našeho přesvědčení lpí, rozhodně nejsou bez významu a váhy v tajemství spásy. Neboť Duch Kristův se nezděráhá používat jich jako prostředků spásy, jejichž účinnost se odvozuje z plnosti milosti a pravdy, která byla svěřena katolické církvi.“⁶⁶

Chybějící jednota mezi křesťany je jistě ranou pro církev; ne ve smyslu, že by byla zbavena své jednoty, nýbrž „nakolik je rozdělení překážkou k plnému uskutečnění její univerzality v dějinách“.⁶⁷

V. CÍRKEV, BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ A KRISTOVO KRÁLOVSTVÍ

18. Posláním církve je „hlásat království Kristovo a Boží a zakládat je u všech národů. Ona sama je zárodek a počátek tohoto království na zemi“.⁶⁸ Na jedné straně je církev „svátost, neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva“;⁶⁹ je tedy znamením a nástrojem království: je povolána ho hlásat a zakládat. Na straně druhé je církev „lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého“;⁷⁰ je tedy „Kristovo království již dnes tajemně přítomné“;⁷¹ je proto jeho zárodkem a počátkem. Vždyť Boží království má eschatologickou dimenzi: je skutečností přítomnou v čase, avšak jeho plná realizace nastane na konci či při dovršení dějin.⁷²

Z biblických textů a patristických svědectví, jakož i z dokumentů učitelského úřadu církve nelze odvodit jednoznačný význam výrazů nebeské království, Boží království a Kristovo království, ani jejich poměr k církvi, která je sama tajemstvím, jež nelze zcela obsáhnout lidským pojmem. Na toto téma tedy mohou existovat různá teologická vysvětlení. Žádné z těchto možných vysvětlení nicméně nemůže popřít nebo jakkoliv vyprázdnit niterné sepětí mezi Kristem, královstvím a církvi. Vždyť „království Boží, jak je známe ze zjevení: to nemůže být odtrženo ani od Krista ani od církve. Jestliže člověk odtrhne království od Ježíšovy osoby, pak již to není království Boží jím zjevené a posléze buď ztratí smysl království a změní se v čistě lidský a ideologický objekt, nebo dojde ke zfalšování Kristovy identity; ten se pak nejeví už jako Pán, kterému je všechno podřízeno (srov. 1 Kor 15,27). Právě tak nelze odloučit království od církve. Ovšemže církev sama není cílem, protože je orientována na Boží království, jehož je zárodkem, znamením a nástrojem. Ale při všem jasném rozlišování mezi církvi na jedné straně a mezi Kristem a Božím královstvím na straně druhé zůstává církev přece s oběma nerozlučně spojena“.⁷³

⁵⁹ Srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 14 a 15; Kongregace pro nauku víry, list *Communio notio*, 17: AAS 85 (1993), 848

⁶⁰ Srov. I. vatikánský koncil, konstituce *Pastor aeternus*: DS 3053-3064; 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 22.

⁶¹ Srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 22

⁶² Srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 3

⁶³ Srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 22

⁶⁴ Srov. Kongregace pro nauku víry, deklarace *Mysterium Ecclesiae*, 1

⁶⁵ Jan Pavel II., encyklika *Ut unum sint*, 14

⁶⁶ 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 3

⁶⁷ Kongregace pro nauku víry, list *Communio notio*, 17; srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Unitatis redintegratio*, 4.

⁶⁸ 2. vatikánský koncil, věroučná deklarace *Lumen gentium*, 5.

⁶⁹ 2. vatikánský koncil, věroučná deklarace *Lumen gentium*, 1.

⁷⁰ 2. vatikánský koncil, věroučná deklarace *Lumen gentium*, 4; sv. Cyprián, *De Dominica oratione* 23: CCSL 3A, 105

⁷¹ 2. vatikánský koncil, věroučná deklarace *Lumen gentium*, 3.

⁷² Srov. *tamt.*, 9; srov. také modlitbu k Bohu v *Didaché* 9, 4: SC 248, 176: „Kéž je církev shromážděna z končin země do tvého království“ a *tamt.* 10, 5 SC 248, 180: „Pamatuj Pane na svou církev... a posvěcenou ji shromáždí ze všech stran světa do svého království, jež jsi pro ni připravil.“

⁷³ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 18; srov. apoštolská exhortace *Ecclesia in Asia*, 17: L

19. Zastávat nerozlučitelný vztah mezi církví a královstvím však neznamena zapomínat na to, že Boží království, byť uvažováno v jeho historické fázi, se neztotožňuje s církví v její viditelné a společenské skutečnosti. Vždyť nelze omezovat „působení Krista a Ducha jen na rámec viditelných hranic církve“.⁷⁴ Proto je nutno brát v úvahu, že „království zahrnuje v sobě všechny: jednotlivce, společnost, celý svět. Pracovat pro Boží království znamená uznat a podporovat Boží dynamičnost, která je přítomná v dějinách lidstva a přetváří je. Budovat království znamená pracovat pro osvobození od zla ve všech jeho formách. Boží království je posléze zjevení a uskutečnění spásonosného záměru v celé jeho plnosti“.⁷⁵

Při úvaze o vztazích mezi Božím královstvím, Kristovým královstvím a církví je ovšem nutno vyhnout se jednostranným zdůrazňováním, jako je tomu v případě oněch hledisek, „která kladou jednoznačně důraz na Boží království a označují sebe samy jako „královsko-centrické“. Chtějí předkládat obraz církve, která nemyslí na sebe, která se mnohem víc zabývá tím, vydávat svědectví o království a sloužit mu. Je „církví pro druhé“, říká se, podobně jako Kristus byl „člověk pro druhé“. Vedle pozitivních aspektů ukazují však tyto názory často i negativní stránku. Obzvláště Kristovu osobu přecházejí mlčením: království, o kterém oni mluví, je založeno na jakémsi „teocentrismu“, protože – jak říkají – Krista nemohou pochopit ti, kteří nemají křesťanskou víru, zatímco různé národy, kultury a vyznání se mohou opět najít v jedné jediné božské skutečnosti, ať už je tato nazývána jakkoli. Ze stejného důvodu dávají přednost tajemství stvoření, které se zrcadlí v různosti kultur a náboženských náhledů, neříkají však nic o tajemství vykoupení. Mimoto – jak se oni domnívají – hrozí církvi nebezpečí, že bude odsunuta na okraj nebo znehodnocena, jako reakce na domnělý „ekleziocentrismus“ v minulosti, neboť uvažují o církvi jako o pouhém znamení, které není oproštěno od jisté dvojznačnosti“.⁷⁶ Tyto teze odporují katolické víře, protože popírají jedinečný vztah Krista a církve k Božím království.

VI. CÍRKEV A NÁBOŽENSTVÍ VE VZTAHU KE SPÁSE

20. Z toho, co bylo shora připomenuto, vyplývají také některé nezbytné body pro směr, kterým se musí vydat teologická reflexe, aby prohloubila vztah církve a náboženství ke spáse.

Především je nutno pevně věřit, že „putující církev je nutná ke spáse. Neboť jedině Kristus je prostředník a cesta ke spáse a on se pro nás stává přítomným ve svém těle, církvi. On sám výslovným zdůrazněním nutnosti víry a křtu (srov. Mk 16,16; Jan 3,5) potvrdil zároveň i nutnost církve, do které lidé vstupují křtem jako branou“.⁷⁷ Toto učení se nesmí stavět do protikladu s univerzální spásonosnou vůlí Boží (srov. 1 Tim 2,4); proto „je nutno mít stále na paměti obě tyto pravdy – skutečnou možnost spásy danou v Kristu všem lidem a nutnou přítomnost církve pro tuto spásu“.⁷⁸

Církev je „všeobecná svátost spásy“,⁷⁹ protože je vždy tajemně spojena s Ježíšem Kristem, Spasitelem a svou hlavou, je mu podřízena a v Božím plánu má nezbytný vztah ke spáse každého člověka.⁸⁰ Pro ty, kdo nejsou formálně a viditelně členy církve „je spása v Kristu úměrná milosti, která je sice formálně nezačleňuje do církve – i když tajemným způsobem jsou s ní již spojeni – ale přináší jim přiměřeným způsobem vnitřní i vnější světlo. Tato milost přichází od Krista, je ovocem jeho oběti a je darována Duchem svatým“.⁸¹ Má vztah k církvi, která „odvozuje svůj původ z poslání Syna a z poslání Ducha svatého podle plánu Boha Otce“.⁸²

21. Co se týče způsobu, jakým spásonosná Boží milost přichází k jednotlivým nekřesťanům, milost, která je vždy dáována skrze Krista v Duchu a má tajemný vztah k církvi, omezil se 2. vatikánský koncil na tvrzení, že ji Bůh dává „cestami, které jsou známy jen jemu“.⁸³ Teologie se snaží toto téma prohloubit. Takovou teologickou práci je třeba povzbuzovat, protože je nepochybně užiteč-

⁷⁴ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 18

⁷⁵ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 15.

⁷⁶ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 17

⁷⁷ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce, *Lumen gentium*, 14; srov. dekret *Ad gentes*, 7; dekret *Unitatis redintegratio*, 3.

⁷⁸ Jan Pavel II. Encyklika *Redemptoris missio*, 9; srov. *Katechismus katolické církve*, 846-7.

⁷⁹ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 48.

⁸⁰ Sv. Cyprian, *De catholicae ecclesiae unitate*, 6: CSSL 3, 253-4; sv. Irenej, *Adversus haereses* III, 24, 1: SC 211, 472-474.

⁸¹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 10.

⁸² 2. vatikánský koncil, dekret *Ad gentes*, 2. Slavnou formulí *extra Ecclesiam nullus omnino salvatur* je třeba vykládat v tomto smyslu (srov. IV. lateránský koncil, kap. 1 *De fide catholica* : DS 802). Srov. též *List Sv. Oficia arcibiskupu bostonskému*: DS 3866-3872.

⁸³ 2. vatikánský koncil, dekret *Ad gentes*, 7.

ná pro růst pochopení spásonosných Božích plánů a cest k jejich uskutečnění. Nicméně z toho, co zde bylo připomenuto o prostřednictví Ježíše Krista a o „zvláštním jedinečném vztahu“,⁸⁴ jaký má církev k Božímu království mezi lidmi, jež je v podstatě královstvím Krista všeobecného Spasitele, je jasné, že by odporovalo katolické víře považovat církev za jednu z cest spásy vedle cest, které představují jiná náboženství a které by doplňovaly církev, dokonce by se jí podstatně vyrovnaly, pokud by spolu s ní směřovaly k eschatologickému Božímu království.

Různé náboženské tradice zajisté obsahují a poskytují prvky zbožnosti, které pocházejí od Boha,⁸⁵ a jsou součástí toho, co Duch působí „v srdcích lidí, v dějinách národů, v kulturách a náboženstvích“. Vždyť některé modlitby a některé obřady jiných náboženství se mohou skutečně stát evangelní přípravou, nakolik jsou příležitostí a výchovou, ve které je lidské srdce podněcováno k tomu, aby se otevřelo Božímu působení.⁸⁷ Nemůže jim však být přikládán božský původ a spásonosná účinnost „ex opere operato“, jež je vlastní křesťanským svátostem.⁸⁸ Na druhé straně nelze přehlížet skutečnost, že některé obřady jsou pro svou závislost na pověrách nebo jiných omylech pro spásu spíše překážkou.⁸⁹

22. Příchodem Ježíše Krista Spasitele se podle Boží vůle církev založená Kristem stala nástrojem spásy pro celé lidstvo (srov. Sk 17,30-31).⁹⁰ Tato pravda víry nic neubírá na skutečnosti, že církev má ke světovým náboženstvím upřímnou úctu, zároveň však radikálně vylučuje indiferentistické smýšlení proniknuté „náboženským relativismem, jenž vede k domněnce, že jedno náboženství má stejnou platnost jako druhé“.⁹¹

Je-li pravda, že stoupenci jiných náboženství mohou dostávat Boží milost, je také jisté, že objektivně se nacházejí v situaci závažného nedostatku ve srovnání se situací těch, kteří mají v církvi plnost spásonosných prostředků.⁹² Nicméně je třeba připomenout všem synům církve, „že své vynikající postavení nemají připisovat svým zásluhám, nýbrž zvláštní milosti Kristově; jestliže jí nebude odpovídat jejich myšlení, slova a jednání, pak nejen že nebudou spaseni, ale budou souzeni přísněji“.⁹³ Pak je tedy pochopitelné, že církev plněním Pánova příkazu (srov. Mt 28,19-20) a jako požadavek lásky ke všem lidem „hlásá a je povinna neustále hlásat Krista, který je ‘cesta, pravda a život’ (Jan 14,6), v němž lidé nalézají plnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou“.⁹⁴

Misijní činnost ad gentes si i v mezináboženském dialogu „uchovává dnes tak jako vždycky svůj plný význam a naléhavost“.⁹⁵ Vždyť „Bůh ‘chce, aby se všichni lidé zachránili a došli k poznání pravdy’ (1 Tim 2,4). Bůh chce spásu všech skrze poznání pravdy. Spása se nachází v pravdě. Ti, kteří poslouchají hnutí Ducha pravdy, jsou již na cestě ke spáse; avšak církev, které byla svěřena tato pravda, musí jít vstříc jejich touze, aby jim ji přinesla. Právě proto, že církev věří ve všeobecný plán spásy, musí být misionářská“.⁹⁶ Proto dialog, i když je součástí evangelizačního poslání, je pouze jednou z akcí církve v její misii ‘ad gentes’.⁹⁷ Rovnocennost, jež je předpokladem dialogu, se vztahuje na rovnocennou osobní důstojnost stran, nikoli na doktrinární obsahy, a tím méně na Ježíše Krista, Boha, který se stal člověkem, v porovnání se zakladateli jiných náboženství. Vždyť církev, vedená láskou a úctou ke svobodě,⁹⁸ se musí na prvním místě zasazovat o to, aby hlásala všem lidem pravdu, kterou definitivně zjevil Pán, a aby hlásala, že pro plnou účast na společenství s Bohem Otcem, Synem a Duchem svatým je nutné obrátit se k Ježíši Kristu a křtem a ostatními svátostmi přilnout k církvi. Ostatně jistota, že Bůh chce spasit všechny lidi, nijak nezmenšuje, ale spíše zvětšuje povinnost a naléhavost hlásat spásu a obrácení k Pánu Ježíši Kristu.

⁸⁴ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 18.

⁸⁵ Jsou semeny Božího Slova (*semina Verbi*), která církev s radostí a úctou uznává (srov. 2. vatikánský koncil, dekret *Ad gentes*, 11; deklarace *Nostra aetate*, 2).

⁸⁶ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 29

⁸⁷ Srov. tamt.; *Katechismus katolické církve*, 843.

⁸⁸ Srov. Tridentský koncil, *Decretum de sacramentis*, kán. 8 *de sacramentis in genere* : DS 1608.

⁸⁹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 55.

⁹⁰ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 17; Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 11.

⁹¹ Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 36.

⁹² Srov. Pius XII., encyklika *Mystici corporis* : DS 3821.

⁹³ 2. vatikánský koncil, věroučná konstituce *Lumen gentium*, 14.

⁹⁴ 2. vatikánský koncil, deklarace *Nostra aetate*, 2.

⁹⁵ 2. vatikánský koncil, dekret *Ad gentes*, 7

⁹⁶ *Katechismus katolické církve*, 851; srov. též 849-856.

⁹⁷ Srov. Jan Pavel II., encyklika *Redemptoris missio*, 55; apoštolská exhortace *Ecclesia in Asia*, 31.

⁹⁸ Srov. 2. vatikánský koncil, deklarace *Dignitatis humanae*, 1.

ZÁVĚR

23. Tato deklaráce znovu předkládá a objasňuje některé pravdy víry s úmyslem následovat příklad apoštola Pavla, jenž píše věřícím v Korintě: „Vyučil jsem vás především v tom, co jsem sám přijal“ (1 Kor 15,3). Tváří v tvář některým problematickým nebo i mylným návrhům má teologická reflexe znovu potvrdit víru církve a přesvědčivě a důrazně dát zapravdu její naději.

Otcové 2. vatikánského koncilu, pojednávající o tématu pravého náboženství, tvrdí: „Věříme, že toto jediné a pravé náboženství je uskutečněno v katolické a apoštolské církvi, které Pán Ježíš svěřil úkol přinášet je ke všem lidem, když řekl apoštolům: ‘Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal’ (Mt 28,19-20). Všichni lidé pak mají povinnost hledat pravdu, především o Bohu a o jeho církvi, a poznanou pravdu přijmout a zachovávat.“⁹⁹

Kristovo zjevení bude i nadále opravdovou „vůdčí hvězdou“¹⁰⁰ celého lidstva: „Pravda, kterou je Kristus, se uplatňuje jako všeobecná autorita.“¹⁰¹ Vždyť křesťanské tajemství překonává všechny hranice času i prostoru a realizuje jednotu lidské rodiny: „Z různých míst a tradic jsou všichni v Kristu povoláni, aby měli účast na jednotě rodiny Božích dětí. Ježíš strhává zdi rozdělení a skrze účast na svém tajemství dosahuje jednoty jedinečným a svrchovaným způsobem. Tato jednota je tak hluboká, že církev může říkat se svatým Pavlem: „Proto už nejste cizinci a přistěhovalci, ale spoluobčané ostatních křesťanů a členové Boží rodiny“ (Ef 2,19).“¹⁰²

Svatý Otec Jan Pavel II. s jistým věděním a svou apoštolskou autoritou ratifikoval a potvrdil tuto Deklaraci – odhlasovanou na valném zasedání – v rámci audience, kterou udělil 16. června 2000 podepsanému kardinálu prefektovi Kongregace pro nauku víry, a nařídil, aby byla zveřejněna.

Dáno v Římě, v sídle Kongregace pro nauku víry, 6. srpna 2000 na svátek Proměnění Páně.

+ Josef kardinál RATZINGER
prefekt

+ Tarcisio BERTONE, S. D. B.
emeritní arcibiskup z Vercelli
sekretář

⁹⁹ Srov. 2. vatikánský koncil, deklaráce *Dignitatis humanae*, 1.

¹⁰⁰ Srov. Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 15.

¹⁰¹ Srov. Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 92

¹⁰² Srov. Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 70.